

Από την Πόλη του Κεφαλαίου στην Πόλη της Εργασίας

Ηλίας Ιωακείμογλου

Η Αριστερά και η Πόλη του Κεφαλαίου

Το σύνολο των σχέσεων που συγκροτούν την τυπική καπιταλιστική κοινωνία, με την κεφαλαιοκρατική παραγωγή της, το αστικό Κράτος της, και μερικά απομεινάρια προηγούμενων τρόπων παραγωγής που απέκτησαν οργανική σχέση με τον καπιταλισμό (ιδιαίτερα η γαιοπρόσοδος και η οικογένεια), είναι ένα κουβάρι σχέσεων που όταν απλώνεται στον χώρο δημιουργεί την τυπική καταπιταλιστική πόλη, την οποία μπορούμε να ονομάζουμε Πόλη του Κεφαλαίου. Η Πόλη του Κεφαλαίου είναι το αποτύπωμα, η μεταγραφή των σταθερών σχέσεων του καπιταλισμού στον χώρο --σταθερών σχέσεων με την έννοια ότι μένουν αναλλοίωτες στο πέρασμα του χρόνου και είναι ανεξάρτητες από τη γεωγραφία, είναι μονίμως παρούσες μέσα στη διαδοχή των γεγονότων και την ποικιλία των ξεχωριστών πόλεων. Είναι οι εσωτερικές σχέσεις που ορίζουν «τα μεγάλα ακίνητα και βουβά υπόβαθρα» (κατά την έκφραση του Michel Foucault[1]) της ιστορικής κίνησης. Έτσι, η Πόλη του Κεφαλαίου δεν έχει ούτε ιστορία, ούτε υπακούει στη γεωγραφία ή σε άλλους εξωτερικούς καθορισμούς όπως το φύλο, η φυλή, ο σεξουαλικός προσανατολισμός, η θρησκεία, το έθνος κλπ. Εξωτερικοί καθορισμοί[2] όπως αυτοί, είναι το ετερόκλητο πλήθος των σχέσεων οι οποίες μπορούν να υπάρχουν ή να μην υπάρχουν σε μια δεδομένη χώρα ή συγκυρία, και για τον λόγο αυτόν δεν ανήκουν στον πυρήνα των εσωτερικών σχέσεων που ορίζουν την Πόλη του Κεφαλαίου. Είναι αυτοί οι εξωτερικοί καθορισμοί που κάνουν «την ίδια οικονομική βάση να παρουσιάζει ατελείωτες παραλλαγές» (Marx), την ίδια διαδικασία αναπαραγωγής της εργασιακής δύναμης να εμφανίζεται με πολλές και διαφορετικές μορφές καθημερινής ζωής στη μια ή στην άλλη χώρα, και την ίδια Πόλη του Κεφαλαίου να παρουσιάζει ατελείωτες παραλλαγές με την μορφή των συγκεκριμένων, υπαρκτών, καπιταλιστικών πόλεων.

Μέχρι στιγμής, και με εξαίρεση τις πρωτοπόρες συνιστώσες της σοβιετικής επανάστασης, η Αριστερά αντιμετωπίζει τα ζητήματα της πόλης μέσα στην πολυμορφία των υπαρκτών καπιταλιστικών πόλεων, χωρίς να λαμβάνει επαρκώς υπόψη της ότι αυτές ανάγονται, σε τελευταία ανάλυση, στην Πόλη του Κεφαλαίου. Τυφλωμένη από την πολυχρωμία των συγκεκριμένων συνθηκών, η Αριστερά του 20ου αιώνα, μετά το 1930, δεν θα μπορέσει να δει τις πόλεις ως ατελείωτες παραλλαγές της Πόλης του Κεφαλαίου, και οι παρεμβάσεις της θα παραμείνουν εγκλωβισμένες στην καθοδήγηση ή στην διαχείριση των αυθόρμητων αγώνων και των εξεγέρσεων που θα αναπτυχθούν εξαιτίας της διαρθρωτικής αδυναμίας του καπιταλισμού να λύσει το ζήτημα της στέγης: καταλήψεις γης, αντιστάσεις στις πρωτοβουλίες του κεφαλαίου για ανακαίνιση, αναβάθμιση και παράδοση λαϊκών συνοικιών στην αστική τάξη και την κερδοσκοπία, καταλήψεις εγκαταλελειμμένων κτιρίων κλπ. Η διαχείριση των κινημάτων από την Αριστερά θα κινηθεί ανάμεσα σε δύο άκρα, ανάμεσα στην μετριοπάθεια και το αριστερισμό[3]. Η μετριοπάθεια, που χαρακτήριζε κυρίως την "επίσημη" αριστερά των κομμουνιστικών και σοσιαλιστικών κομμάτων κατέληγε σε αμυντικούς αγώνες για τον εκσυγχρονισμό του χτισμένου περιβάλλοντος χωρίς αλλαγή των λειτουργιών του, αναβάθμιση για καλύτερη εξυπηρέτηση της αναπαραγωγής της εργασιακής δύναμης, διατήρηση της προηγούμενης κατάστασης κλπ. Ο αριστερισμός, που χαρακτήριζε κυρίως τις οργανώσεις της εξωκοινοβουλευτικής αριστεράς, κατέληγε στην υπερ-πολιτικοποίηση των αγώνων, όπου ο βερμπαλισμός και η μεγιστοποίηση των στόχων λειτουργούσαν ως το πλησιέστερο υποκατάστατο μιας ρεαλιστικής ριζοσπαστικής,

ανατρεπτικής ή επαναστατικής πολιτικής για τα ζητήματα της καπιταλιστικής πόλης.

Αυτή η τύφλωση που δεν επέτρεπε στην Αριστερά να δει πίσω από τις συγκεκριμένες πόλεις την Πόλη του Κεφαλαίου, όπως και η μετριοπάθεια και ο αριστερισμός της, προέκυψαν όλα από τις ίδιες αιτίες: Από την υποστολή της κριτικής της Αριστεράς στην διαδικασία αναπαραγωγής των εργαζόμενων τάξεων, επομένως από την υποστολή της κριτικής της στην οικογένεια και στην οργάνωση της καθημερινής ζωής στον χώρο του οικογενειακού νοικοκυριού, από την αδιέξοδη κριτική στους ρόλους των δύο φύλων, από την προστασία της ανατροφής των παιδιών έναντι κάθε κριτικής που θα έθετε σε αμφισβήτηση τα κυρίαρχα πρότυπα παραγωγής χρήσιμων δούλων, από την αποδοχή των πιο απεχθών ιδεολογικών μηχανισμών του Κράτους, ιδιαίτερα του σχολείου, της οικογένειας και της εκκλησίας, σαν να ήταν ταξικά ουδέτεροι μηχανισμοί που ενσαρκώνουν το γενικό συμφέρον και ικανοποιούν δοσμένες από την Ανθρώπινη Φύση ανάγκες. Η Αριστερά, από τα κομμουνιστικά κόμματα ως τις ακροαριστερές οργανώσεις, από την Lotta Continua[4] έως τον David Harvey[5], έχει ξεχάσει ότι η αναπαραγωγή της εργασιακής δύναμης είναι η οικειοθελής αναπαραγωγή του συλλογικού μισθωτού σκλάβου και ότι η Πόλη του Κεφαλαίου είναι ο κατεξοχήν χώρος αυτής της αναπαραγωγής. Έχει ξεχάσει ότι η Πόλη του Κεφαλαίου είναι οι υλικοί δίαυλοι που κατευθύνουν τις ροές της εργασιακής δύναμης στον αέναο κύκλο της ανάμεσα στη σφαίρα της εκμετάλλευσης και στον χώρο της συντήρησής της και από εκεί στη σφαίρα της ιδεολογικής υποταγής και της εκπαίδευσης μιας νέας γενιάς υποτελών εργαζόμενων τάξεων.

Μοιραία, όποιος δεν αμφισβητεί τον ταξικό, καπιταλιστικό, χαρακτήρα της αναπαραγωγής της εργασιακής δύναμης, ως αναπαραγωγή του συλλογικού μισθωτού σκλάβου, δεν είναι σε θέση να αμφισβητήσει την Πόλη του Κεφαλαίου --παρά μόνο τις ατέλειές της, την ιδιοτελή ιδιοποίηση της στέγης από το Κεφάλαιο και της συνακόλουθης ανικανότητάς του να ικανοποιήσει τις ανάγκες στέγασης των εργαζόμενων τάξεων, που είναι και αυτά, βεβαίως, επίδικο αντικείμενο κοινωνικών αντιπαραθέσεων, και μεγάλων ταξικών αγώνων για το δικαίωμα στη στέγη ή το "δικαίωμα στην πόλη". Αυτή ακριβώς ήταν η περίπτωση της Αριστεράς μετά το 1930, αυτά ήταν τα όρια των διεκδικήσεών της, και αυτό εξηγεί, τόσο την μετριοπάθεια των μεν, όσο και τον αριστερισμό των δε απέναντι στα προβλήματα και τους μετασχηματισμούς των καπιταλιστικών πόλεων. Με άλλα λόγια, αυτό που συμβαίνει επί δεκαετίες και με την μορφή ατελειώτων παραλλαγών στους διάφορους εθνικούς κοινωνικούς σχηματισμούς, είναι η διαρκής εκδήλωση κινήσεων για το δικαίωμα στη στέγη ως αποτέλεσμα της διαρθρωτικής αδυναμίας του καπιταλισμού να λύσει το στεγαστικό ζήτημα. Η Αριστερά εντάσσεται, συνοδεύει, οργανώνει ή καθοδηγεί τα κινήματα, αλλά ποτέ δεν είναι ένα βήμα πιο μπροστά από αυτά, εξαιτίας της αδιαφάνειας που παρουσιάζει στο βλέμμα της η Πόλη του Κεφαλαίου -παρόλο που δεν λείπουν οι θεωρητικές προϋποθέσεις.

Ήταν οι δεκαετίες του 1960 και του 1970 που μας άφησαν τις θεωρητικές προϋποθέσεις για την υπέρβαση του περιορισμένου ορίζοντα της Αριστεράς στα θέματα της πόλης. Στη διάρκεια αυτών των δύο δεκαετιών πραγματοποιήθηκε το "μεγάλο άλμα προς τα εμπρός" των ετερόδοξων θεωριών για την κοινωνία και την πολιτική, και ιδιαίτερα μια αλλαγή υποδείγματος της μαρξιστικής θεωρίας. Χάρη σε αυτό το μεγάλο θεωρητικό άλμα της ριζοσπαστικής και της επαναστατικής Αριστεράς, η διαδικασία της αναπαραγωγής της εργασιακής δύναμης έγινε ξανά διάφανη, γυμνή ταξική αλήθεια απαλλαγμένη από την φετιχιστική επένδυση της αστικής ιδεολογίας και του γλυκανάλατου οικογενειακού συναισθηματισμού. Έγινε, έτσι, αντικείμενο αντι-καπιταλιστικής κριτικής. Ήταν, ωστόσο, η άνοδος του νεοφιλελευθερισμού που δεν επέτρεψε την συνάντηση του νέου υποδείγματος της μαρξιστικής θεωρίας ή άλλων επαναστατικών θεωρητικών κατασκευών (Foucault et

compagnie) με τις ιστορικές προϋποθέσεις τού μετασχηματισμού τους σε πραγματικούς οδηγούς ριζοσπαστικής πολιτικής δράσης. Οι θεωρητικές και ιστορικές προϋποθέσεις για την άσκηση ριζοσπαστικής ή επανασταστικής πολιτικής στον χώρο των πόλεων είναι "ανεξάρτητα μεταξύ τους στοιχεία, όπου το καθένα είναι το αποτέλεσμα μιας προσίδιας ιστορίας, δίχως να υπάρχει καμία οργανική ή τελεολογική σχέση"[6] ανάμεσα σε αυτές τις ιστορίες. Η συνάντηση των ιστορικών προϋποθέσεων με τις θεωρητικές προϋποθέσεις για την ριζική αμφισβήτηση της Πόλης του Κεφαλαίου δεν πραγματοποιήθηκε από τα χρόνια της Thatcher μέχρι σήμερα, και το ερώτημα τώρα είναι εάν η παρούσα ιστορική στιγμή μπορεί να αποτελέσει τη συγκυρία μιας τέτοιας συνάντησης. Ποια είναι, όμως, η παρούσα ιστορική στιγμή;

Κρίση της αστικής πολιτικής ηγεμονίας, καιρός για ριζοσπαστική δράση στο χώρο της Πόλης του Κεφαλαίου

Για να είναι δυνατή η ηγεμονία της αστικής τάξης επί του συνόλου της κοινωνίας, πρέπει προηγουμένως να διασφαλίζονται οι συνθήκες μέσα στις οποίες θα μπορούν να συντηρηθούν και να αναπαραχθούν οι υποτελείς κοινωνικές τάξεις. Στην Ελλάδα, όμως, στην παρούσα ιστορική στιγμή, αυτός ο βασικός όρος δεν πληρούται. Είμαστε σε μια ιστορικά σπάνια συγκυρία κατά την οποία οι "πάνω" βυθίζουν τους "κάτω" στην εξαθλίωση, την φτώχεια και την ανθρωπιστική κρίση, και επιπλέον δεν πείθουν για την ικανότητά τους να κυβερνήσουν ως ηγεμόνες[7], δηλαδή ως εκφραστές του γενικού συμφέροντος, ως οργανωτές της παραγωγής και μιας κοινωνικά αποδεκτής διανομής του προϊόντος. Η παρούσα ιστορική στιγμή είναι μια περίοδος κρίσης της πολιτικής ηγεμονίας της αστικής τάξης επειδή δεν μπορεί η τάξη αυτή να παρουσιάσει το ιδιοτελές συμφέρον της ως γενικό συμφέρον[8].

Αυτό εξηγεί για ποιο λόγο η άρχουσα τάξη χτίζει ένα νέο εμφυλιοπολεμικό κράτος με το οποίο επιδιώκουν να υπερβούν την κρίση ηγεμονίας. Μια νέα μορφή κράτους είναι πάντοτε ισχυρή ένδειξη μετασχηματισμών στον κοινωνικό συνασπισμό εξουσίας και μετατοπίσεων στις ταξικές συμμαχίες[9].

Η κρίση ηγεμονίας της αστικής τάξης στην Ελλάδα διήλθε πρώτα από μια φάση προετοιμασίας που είχε ως σημείο εκκίνησης την χρηματοπιστωτική κρίση του 2008, όταν ακούσαν πλέον απλοί συλλογισμοί για να αντιληφθεί κάποιος ότι η νεοφιλελεύθερη υπόσχεση για γενική ευημερία ήταν μια ψευδής υπόσχεση. Η πολιτική της εσωτερικής υποτίμησης που εφάρμοσε στη συνέχεια η άρχουσα τάξη αποτελούσε μια κάποια απόπειρα ανάκτησης της ηγεμονίας με μικρές όμως πιθανότητες επιτυχίας καθώς αυτή τη φορά θα έπρεπε να μετουσιωθούν σε υπόσχεση γενικής ευημερίας μια μακρά σειρά δεινών που επέβαλε αυτή η πολιτική στις υποτελείς κοινωνικές τάξεις. Σχεδόν πέντε χρόνια μετά, ακόμη και οι ισχνές πιθανότητες ανάκτησης της πολιτικής ηγεμονίας χάρη στην πολιτική της εσωτερικής υποτίμησης έχουν εξαφανιστεί.

Όπως υπογράμμισε ο Νίκος Πουλιαντζάς, η εγγύηση ορισμένων οικονομικών συμφερόντων των κυριαρχούμενων τάξεων από την καπιταλιστική εξουσία είναι εγγεγραμμένη ως δυνατότητα -και μόνον ως δυνατότητα- στο Κράτος, και επιβάλλεται με την πολιτική και οικονομική πάλη των κυριαρχούμενων τάξεων. Εάν όμως ισχύει ότι αυτή η εγγεγραμμένη στη φύση του αστικού Κράτους δυνατότητα γίνεται πραγματικότητα μόνον υπό την πίεση της πολιτικής και οικονομικής πάλης των υποτελών κοινωνικών τάξεων, τότε συνάγεται ότι η ίδια η αστική τάξη υπακούει αυθόρμητα, σαν τυφλή δύναμη, στην ακατανίκητη ροπή της να εξαθλιώνει -και μάλιστα με την έννοια της απόλυτης εξαθλίωσης- τις κυριαρχούμενες

κοινωνικές τάξεις, και η μετατροπή σε πραγματικότητα της δυνατότητας παραχωρήσεων από το αστικό Κράτος δεν μπορεί παρά να είναι το έργο μιας πολιτικής δύναμης ταξικού συμβιβασμού, όπως η σοσιαλδημοκρατία. Εάν πάλι αυτό δεν καθίσταται δυνατό λόγω του ταξικού συσχετισμού δυνάμεων ή της ταξικής δυναμικής του κοινωνικού σχηματισμού, δημιουργούνται οι αντικειμενικοί όροι για μια ανοιχτή κρίση της αστικής ηγεμονίας. Τέτοια είναι και η περίπτωση της Ελλάδας στην παρούσα ιστορική στιγμή.

Εδώ, λοιπόν, ανοίγεται ένα παράθυρο ευκαιρίας που θα παραμένει ανοικτό στις πολιτικές δυνάμεις των κυριαρχούμενων τάξεων, μερίδων και κοινωνικών ομάδων, για όσο καιρό θα διαρκεί η κρίση της αστικής πολιτικής ηγεμονίας και για όσο καιρό δεν θα έχει γίνει αποδεκτή από τις εργαζόμενες και τις άλλες κυριαρχούμενες τάξεις η εξαθλίωση ως μια νέα κανονικότητα.

Η κρίση πολιτικής ηγεμονίας εγγράφεται στον χώρο της πόλης με πολλαπλό τρόπο, ακριβώς επειδή η Πόλη του Κεφαλαίου είναι η εγγραφή του συνόλου των οικονομικών και κοινωνικών σχέσεων του τυπικού κεφαλαιοκρατικού κοινωνικού σχηματισμού στον χώρο. Το γεγονός ότι δεν διασφαλίζονται από την άρχουσα τάξη οι συνθήκες μέσα στις οποίες θα μπορούν να συντηρηθούν και να αναπαραχθούν οι υποτελείς κοινωνικές τάξεις, μεταφράζεται σε μια διπλή κρίση που εγγράφεται στο χώρο της πόλης, αφενός μεν ως πρόβλημα στέγασης σχετιζόμενο με την αυξανόμενη φτώχεια, αφετέρου δε ως σταδιακή εγκατάλειψη της παραγωγής δημόσιων αγαθών από το Κράτος η οποία δυσχεραίνει την συλλογική κατανάλωση (μέσα μαζικής μεταφοράς, διαχείριση απορριμμάτων, ύδρευση και αποχέτευση, σχολεία και νοσοκομεία, πλατείες, πάρκα, δρόμοι κλπ). Η κρίση αυτή της στέγασης και της συλλογικής κατανάλωσης μετατρέπεται σε κρίση λειτουργίας της καπιταλιστικής πόλης, και μάλιστα σε μια κρίση για την οποία ευθύνεται το γυμνό συμφέρον της άρχουσας τάξης.

Έχει ανοίξει έτσι ένα έδαφος ανταγωνισμού γύρω από την πολιτική ηγεμονία στον χώρο της καπιταλιστικής πόλης στο οποίο η Αριστερά καλείται να αποδείξει ότι το ιδιαίτερο, μερικό, συμφέρον των εργαζόμενων τάξεων ταυτίζεται με το γενικό συμφέρον --και ότι αντιθέτως το μερικό, ξεχωριστό συμφέρον της αστικής τάξης είναι ιδιοτελές και στρέφεται κατά του γενικού συμφέροντος.

Ένας τρόπος παρέμβασης στο πεδίο αυτό που έχει ανοίξει εξαιτίας της κρίσης της αστικής πολιτικής ηγεμονίας, είναι οι δράσεις που αποκαθιστούν τους κομμένους κρίκους της διαδικασίας αναπαραγωγής της εργασιακής δύναμης για τον πολύ απλό λόγο ότι στη διαδικασία αυτή εμπλέκονται ανθρώπινες ζωές που θέλουμε και πρέπει να προστατεύσουμε στο όνομα των αξιών της Αριστεράς. Οι δομές αλληλεγγύης υιοθετούν κατά κανόνα αυτή τη γραμμή παρέμβασης με ορατά θετικά κοινωνικά, ιδεολογικά και πολιτικά[10] αποτελέσματα, τα οποία ωστόσο δεν θέτουν σε αμφισβήτηση το πλέγμα των κοινωνικών σχέσεων μέσα στο οποίο είναι μπλεγμένα τα άτομα όταν αναπαράγουν την εργασιακή τους δύναμη. Όσο θετικές και πολύτιμες και εάν είναι οι παρεμβάσεις αυτές, δεν θέτουν σε αμφισβήτηση την Πόλη του Κεφαλαίου μέσα σε μια ιστορική συγκυρία ηγεμονικής κρίσης --δηλαδή σε μια στιγμή κατά την οποία η Αριστερά οφείλει να δείξει ότι οι δικές της αξίες, το δικό της σχέδιο μη-εμπορευματικής οργάνωσης της κοινωνικής αναπαραγωγής, επομένως και ένα δικό της σχέδιο για την πόλη, διασφαλίζουν το γενικό συμφέρον σε αντίθεση και ενάντια στο ιδιοτελές συμφέρον της άρχουσας αστικής τάξης και την πολιτική πρόταση διακυβέρνησης που διατυπώνουν οι εκπρόσωποί της. Πώς θα μπορούσε, όμως, να γίνει αυτό;

Για την Πόλη της Εργασίας

Όπως έδειξε ο Λουί Αλτουσέρ για την ιδεολογία, όχι μόνον η κοινωνική τάξη που κατέχει την εξουσία κατορθώνει να επιβάλει στους υποτελείς την δική της ιδεολογία ως δική τους, όχι μόνο κατορθώνει να τους επιβάλει τις δικές της αξίες, αλλά επιπλέον αυτή η επιβολή έχει υλική υπόσταση, μετατρέπεται σε υλική δύναμη, διότι αποδιαιρώνει, αναδιατάσει, ανασυνθέτει και ενοποιεί, και έτσι σηματοδοτεί τις μορφές κοινωνικής πρακτικής των υποτελών μαζών πάνω στον καμβά της αστικής ιδεολογίας[11]. Η ιδεολογία των κυρίαρχων, δηλαδή, διαπερνάει την καθημερινή ζωή των εργαζομένων, εγκαθιστά την κυρίαρχη ιδεολογία, όχι μόνον μέσα στο τρόπο με τον οποίο αυτοί σκέφτονται, αλλά και στα κριτήρια με τα οποία παίρνουν αποφάσεις, βιώνουν και αποκωδικοποιούν τις εμπειρίες της προσωπικής τους ζωής, γεύονται τα προϊόντα της κουλτούρας και της υποκουλτούρας[12], διευθετούν τις διαφορές τους κλπ. Η κυρίαρχη ιδεολογία γίνεται πρακτική ιδεολογία, δηλαδή κανόνες που καθοδηγούν στάσεις και συμπεριφορές, γίνεται ηθική. Έτσι, ο ατομικός εργαζόμενος μαθαίνει "να περπατάει μόνος του" σύμφωνα με τους κανόνες, τις συμπεριφορές και τις ιδέες που διασφαλίζουν ότι θα αναλάβει εκείνος, μόνος του, "με δική του ευθύνη" την συντήρηση της δικής του εργασιακής δύναμης και την αναπαραγωγή της "ανατρέφοντας σωστά" τους μελλοντικούς εργαζόμενους που είναι τα παιδιά του.

Επειδή έτσι έχουν τα πράγματα, η εξουσία διαπερνάει τις υποτελείς κοινωνικές τάξεις και τις αποδιαιρώνει σιωπηλά, χάρη στη δύναμη του "αυτονόητου" -ενός αυτονόητου που είναι όμως προϊόν μιας ολόκληρης διαδικασίας καλλιέργειας (με την έννοια που καλλιεργούμε τη γη για να αποδώσει τους καρπούς που θέλουμε) η οποία έχει ανατεθεί στους ιδεολογικούς μηχανισμούς (σχολείο, οικογένεια, εκκλησία, τηλεόραση κλπ).

Αυτή η αντίληψη της κοινωνικής αναπαραγωγής εντάσσεται στη γενικότερη αντίληψη ότι η κοινωνία δεν αποτελείται από άτομα αλλά από κοινωνικές σχέσεις, είναι ένα πλέγμα σχέσεων που εξυφαίνεται (κατά την έκφραση του Michel Foucault), ένα πλέγμα που εμφανίζεται ως φυσική τάξη πραγμάτων που ορίζει την αυτονόητη ροή της επαγγελματικής και καθημερινής ζωής (δηλαδή της αναπαραγωγής της εργασιακής δύναμης).

Εάν αληθεύει ότι η κοινωνία δεν αποτελείται από άτομα, αλλά από σχέσεις, ρόλους και μορφές κοινωνικής πρακτικής, που ορίζουν θέσεις τις οποίες καταλαμβάνουν τα άτομα (που γίνονται φορείς αυτών των σχέσεων, των ρόλων και των μορφών πρακτικής), ως αλλαγή της κοινωνίας οφείλουμε να κατανοήσουμε τις διαρθρωτικές αλλαγές στις σχέσεις, στους ρόλους και στις μορφές κοινωνικής πρακτικής που την συγκροτούν.

Αυτό ορίζει και τον χαρακτήρα που οφείλουν να έχουν οι παρεμβάσεις μας στον χώρο της πόλης όσον αφορά τις δράσεις αλληλεγγύης (και όχι μόνο) και εξηγεί τον χαρακτήρα που έχουν οι δράσεις της εκκλησίας και των άλλων φιλανθρωπικών οργανώσεων: οι δικές τους δράσεις αλληλεγγύης αποσκοπούν, ενδεχομένως με αυθόρμητο τρόπο, δηλαδή εν αγνοία τους, την συντήρηση αυτών των σχέσεων, ρόλων και μορφών κοινωνικής πρακτικής που ήδη υπάρχουν και ανασυγκροτούν το πλέγμα σχέσεων με το οποίο η κεφαλαιοκρατική ιδεολογική ηγεμονία διαπερνάει και διαρθρώνει την υποταγή των υποτελών, καθορίζει και σχηματοποιεί την καθημερινή τους ζωή και το περιβάλλον στο οποίο αυτή εκδιπλώνεται.

Για να είναι κόκκινο το χρώμα της δικής μας αλληλεγγύης, θα πρέπει να παρεμβαίνει στην ίδια την διαδικασία της ύφανσης του πλέγματος των κοινωνικών σχέσεων με σκοπό την αλλαγή τους, να προαναγγέλλει τον τύπο κοινωνίας που οραματιζόμαστε, να καταδεικνύει ότι αυτή δεν είναι ένα μελλοντικό στάδιο της ιστορίας, αλλά είναι μια τάση ενύπαρκτη στα

πράγματα, είναι μια δυνατότητα εγγεγραμμένη σε αυτό που ζούμε σήμερα, είναι μια ανοιχτή δυνατότητα εγγεγραμμένη στο ίδιο το εσωτερικό του καπιταλισμού. Οι δικές μας δράσεις αλληλεγγύης θα πρέπει να προτείνουν να αναζητήσουμε μέσα στην καπιταλιστική κοινωνία αυτό που αναγγέλλει το τέλος της, "να μάθουμε να αναγνωρίζουμε ποιος και τι, στην μέση της βαρβαρότητας, δεν είναι βαρβαρότητα, και σε αυτά να κάνουμε χώρο, να τους δώσουμε διάρκεια"[13].

Η συλλογικότητα και η δημοκρατία, όσο και εάν είναι αναγκαίες και πολύτιμες, δεν είναι αρκετές, διότι δεν σκιαγραφούν ένα υπόδειγμα κοινωνικής οργάνωσης αναγκαστικά διαφορετικό από το κυρίαρχο. Η αυτο-οργάνωση και η αυτο-διεύθυνση στις γειτονιές, η απο-εμπορευματοποίηση, οι αυτοδιαχειριζόμενοι κοινωνικοί χώροι, τα κοινωνικά κέντρα και τα κοινωνικά ιατρεία, αντανakλούν συμβολικά τις αξίες της δικής μας, κόκκινης αλληλεγγύης. Οι συνεταιρισμοί παραγωγής ενέργειας από ανανεώσιμες πηγές με γνώμονα την ενεργειακή αυτονομία ανεξάρτητα από τη λογική της αξιοποίησης και της αναπαραγωγής του κεφαλαίου, οι μορφές μη καπιταλιστικής κοινοτικής παραγωγής (συλλογικές κουζίνες, καθαριστήρια, παιδικοί σταθμοί, κινηματογραφικές, μουσικές κλπ λέσχες που λειτουργούν ως δικοί μας ιδεολογικοί μηχανισμοί), μπορούν να διαμορφώσουν χώρους απεμπλοκής της εργασίας από το κεφάλαιο, εκπαίδευσης στη λογική και την ηθική της κοινωνίας των αναγκών και της κόκκινης αλληλεγγύης σε αντιπαράθεση με τη λογική της κοινωνίας του κέρδους, της συσσώρευσης κεφαλαίου και της κατασπατάλησης των φυσικών πόρων.

Αλλά και αυτά δεν αρκούν, και η ωραία αναστάτωση στην αναπαραγωγή της εργασιακής δύναμης θα πρέπει να εισχωρήσει και στα νοικοκυριά, να κοινωνικοποιήσει τις εργασίες που πραγματοποιούν ιδιωτικά και με τον τρόπο αυτό να προσφέρει στα μέλη τους μια νέα μορφή κοινωνικοποίησης, όχι πια διαμέσου της αγοράς αλλά δια της παραγωγής δημόσιων, συλλογικών, κοινωνικών αγαθών κάτω από μη ιεραρχικές, μη ανταγωνιστικές, σχέσεις παραγωγής. Το νοικοκυριό της σημερινής μορφής οικογένειας εμφανίζεται ακριβώς σαν το αντίθετο του καπιταλιστικού εργοστασίου: εδώ η κατανάλωση των εμπορευμάτων-μέσων εργασίας είναι αυστηρά ατομική, εκεί η κατανάλωση των εμπορευμάτων-μέσων παραγωγής είναι συλλογική. Ο ορθολογισμός του καπιταλιστικού τρόπου παραγωγής σταματάει στην πόρτα του «ιδιωτικού χώρου». Κάθε νοικοκυριό εκτελεί μόνο του, ξεχωριστά από τα άλλα, τις ίδιες εργασίες. Το σύστημα της σχετικής υπεραξίας σπρώχνει απ' τη μια στην αύξηση της κλίμακας της εμπορευματικής παραγωγής, στην κοινωνικοποίηση της παραγωγικής εργασίας, εφαρμόζει εντατικά τις επιστημονικές και τεχνικές γνώσεις στις εργασιακές διαδικασίες, ενώ στηρίζεται από την άλλη στην σπατάλη εργασιακής δύναμης που επιφέρει η ατομική, μοναχική, οικιακή εργασία των γυναικών, η μικροσκοπική κλίμακα στην οποία πραγματοποιείται η οικιακή εργασία και η περιορισμένη εφαρμογή επιστημονικών και τεχνικών γνώσεων σ' αυτήν. Αυτή όμως η σπατάλη οικιακής εργασίας συνοδεύεται από μια σπατάλη εμπορευμάτων και κατά συνέπεια αποτελεί τη βάση μιας τεράστιας αγοράς εμπορευμάτων. Ο ανορθολογισμός της οικιακής εργασίας, είναι όρος ύπαρξης της μεγάλης εσωτερικής αγοράς για εμπορεύματα ατομικής κατανάλωσης.

Η εξωτερίκευση της οικιακής εργασίας, η κοινωνικοποίηση της, δηλαδή η πραγματοποίηση της από την κοινότητα και η ανάπτυξη συλλογικών μορφών κατανάλωσης, παραγωγής και διαχείρισης των προϊόντων αυτής της εργασίας, είναι η μόνη αντικαπιταλιστική λύση για την κατάργηση του ανορθολογισμού, του αναχρονισμού και της δουλείας της οικιακής εργασίας. Συλλογική φροντίδα και εκπαίδευση των παιδιών, παιδικοί σταθμοί, χώροι όπου τα παιδιά μπορούν να παίζουν συλλογικά, εκπαίδευση στην αυτοδιαχείριση, ιδεολογικοί μηχανισμοί, κοινοτικά πλυντήρια και ραφεία, κοινοτικά εστιατόρια, συνεταιρισμοί τροφίμων, συλλογική φροντίδα των αρρώστων και των ηλικιωμένων, ανάπτυξη μορφών

διαχείρισης που να βασίζονται στην άμεση δημοκρατία, συμμετοχή όλων στις δημόσιες υποθέσεις, κοινωνικά ιατρεία, και άλλα τόσα, με αποκλεισμό κάθε δυνατότητας εκμετάλλευσης της εργασίας. Οι προϋποθέσεις για αυτά τα εγχειρήματα υπάρχουν: είναι οι άφθονοι χτισμένοι χώροι που κατακρατούνται σφραγισμένοι από την ιδιωτική ιδιοκτησία, τις τράπεζες και την κρατική μηχανή, είναι ο απέραντος στόλος των αχρησιμοποίητων οικιακών συσκευών, είναι οι γνώσεις και οι δεξιότητες των εργαζόμενων τάξεων. Αυτοί που κινούν τις καπιταλιστικές επιχειρήσεις, που ασκούν χειρωνακτική εργασία και χειρίζονται τις μηχανές, μέχρι αυτούς που ασκούν διανοητική εργασία και βάζουν σε εφαρμογή τις νέες τεχνολογικές γνώσεις, οργανώνουν τις ροές των υλικών και ορθολογικοποιούν τις διαδικασίες, αυτοί οι ίδιοι μπορούν να στήσουν, να θέσουν σε κίνηση, να συντηρήσουν και να αναπτύξουν ένα τέτοιο πολιτικό σχέδιο. Η δουλειά της Αριστεράς δεν είναι να προσφέρει ψάρια στους πεινασμένους αλλά να τους μάθει να ψαρεύουν με νέους τρόπους --του δικούς μας τρόπους.

Σε αντιστοιχία με αυτά, θα ήταν αναγκαία μια νέα αρχιτεκτονική και μια νέα πολεοδομία που θα σπάσει την απομόνωση της ατομικής κατοικίας (άρα και του ιδιοτελούς, σκοτεινού τύπου της οικογενειακής ζωής) και θα δημιουργεί τους δημόσιους χώρους της νέας κοινωνικοποίησης, χώρους παραγωγής ανοιχτούς στην κοινωνία από όπου θα απουσιάζουν η επίβλεψη, η τιμωρία και οι φραγμοί στη δημοκρατία, δημόσιους χώρους που θα επιτρέπουν τη συλλογική κατανάλωση και την ανάπτυξη συλλογικών και αλληλέγγυων μορφών ζωής, χώρους όπου οι ρυθμοί της φύσης θα θριάμβευαν επί των ρυθμών του Κεφαλαίου. Μια νέα αρχιτεκτονική και μια νέα πολεοδομία θα όριζαν έναν νέο χτισμένο πλαίσιο ζωής. Θα μπορούσε να προκύψει, έτσι, μια Πόλη της Εργασίας στα σπλάχνα της Πόλης του Κεφαλαίου, μια πόλη που θα διοχέτευε στα κανάλια της όλες τις ροές που θα δημιουργούσε ο κοινωνικός τρόπος οργάνωσης της παραγωγής δημόσιων, συλλογικών αγαθών, και θα άρδευε έτσι τα χωράφια της κόκκινης αλληλεγγύης, όπου ένας και μοναδικός συλλογικός εργαζόμενος θα πάλευε να απαλλαγεί από την Πόλη του Κεφαλαίου και από το τέρας που της δίνει μορφή.

Δείτε επίσης:

Η Πόλη του Κεφαλαίου

Αυτό δεν είναι μία πόλη. Για έναν μαρξιστικό ορισμό της πόλης

[1] Michel Foucault (1987), Η αρχαιολογία της γνώσης, εκδόσεις Εξάντας

[2] Gerard Duménil (1978), Le concept de loi économique dans "le Capital", Maspero

[3] Manuel Castells (1975), La question urbaine, Maspero

[4] Lotta Continua, "Καταλαμβάνοντας την πόλη – Κοινωνικός αγώνας στην Ιταλία, 1971 – 1973", περιοδικό κομπρεσέρ, τεύχος 2, 2011 <http://kompreser.espivblogs.net/2011/09/09/take-over-the-city/>

[5] David Harvey), "Το δικαίωμα στην πόλη", περιοδικό κομπρεσέρ, τεύχος 1, 2011

<http://kompreser.espivblogs.net/2011/04/02/dikaioma-stin-poli-david-harvey/>

[6] L.Althusser, "Το υπόγειο ρεύμα του υλισμού της συνάντησης", περιοδικό Θέσεις, τεύχος

http://www.theseis.com/index.php?option=com_content&task=view&id=860&Itemid=29

[7] "Παραμένει ηγετική δύναμη η αστική τάξη;", περιοδικό Θέσεις, τεύχος 124, Ιούλιος 2013

http://www.theseis.com/index.php?option=com_content&task=view&id=1232&Itemid=29

[8] Για την έννοια της ηγεμονίας βλ. στο Νίκος Πουλιαντζάς (1985[1967]), Πολιτική εξουσία και κοινωνικές τάξεις, εκδόσεις Θεμέλιο

[9] "Η αναδιάταξη των αστικών συμμαχιών κατά το 2012-2013", περιοδικό Εκτός Γραμμής, Νοέμβριος 2013

<http://ioakimoglou.netfirms.com/code-5/index.html>

[10] Το παράθυρο ευκαιρίας που έχει ανοίξει για την Αριστερά εξαιτίας της κρίσης ηγεμονίας διατηρείται ανοιχτό για όσο καιρό δεν θα έχει γίνει αποδεκτή από τις εργαζόμενες και τις άλλες κυριαρχούμενες τάξεις η εξαθλίωση ως νέα κανονικότητα.

[11] Louis Althusser, Positions, Editions Sociales 1976, και Sur la philosophie, Gallimard, 1994

[12] Louis Althusser, Philosophie et philosophie spontanée des savants (1967), Maspero; σελ.40-48

[13] Παράφραση των τελευταίων προτάσεων των Αόρατων Πόλεων του Ίταλο Καλβίνο.

*Σημειώσεις για το σεμινάριο της Ομάδας Πόλης Νεολαίας ΣΥΡΙΖΑ «Η μαρξιστική θεωρία και η πόλη». Εισήγηση 3η από 4. 24 Φεβρουαρίου 2014